

TU MATEIX!

Vicent Ribes

Quan avui, alguns anys després que tot s'esdevingués, rellegesc l'avís que el meu amic Pere Superbiela, o Superviella, com ell s'entossudia a corregir-me, va posar al diari de la seua benvolguda ciutat, no puc sinó pensar com són d'inextricables els designis de la nostra vida. Recorde la seua cara de satisfacció en retrobar el preciós joiell que resumia l'estimació envers les dues terres que compartien la seua fidelitat. Malgrat haver nascut a la diòcesi d'Auloron, per les parts de França, els seus pares havien emigrat forçats per la necessitat quan Pere encara era poc més que un monyicot de mamella. La seua infantesa, marcada per la misèria i la vagabunderia en companyia de son pare, que es dedicava al comerç de bestiar, li va proporcionar un coneixement complet de les terres de la Costera i les Riberes del Xúquer. Va aprendre a estimar els valencians mentre, amb treballs i penes, millorava de condició econòmica la família, ajudada també, per què no dir-ho, per altres membres de la colònia francesa establerta a la ciutat de València.

Quan Pere traspassava la llinda de la joventut, espavilat i deixondit, els seus pares pogueren a la fi instal·lar-se a la ciutat, deixant el negoci en mans de gent de confiança. La nova casa al carrer dels Drets, còmoda però

gens ostentosa, significava l'arrelament definitiu d'una família que sempre es mostrà agraïda a la terra que tan magnànimament els acollí.

Pere, que poques vegades anava lluny d'osques, s'adonava de la rancúnia que els valencians sentien pels francesos, però no volgué mai triar entre ambdues terres, la de naixement i la d'adopció. Servava un difícil equilibri, tot i reconèixer que aqueix odi tenia algunes justificacions de difícil disculpa. Per aquelles dates, març de l'any 1793, la doble lleialtat de Pere sofrí la seua prova de foc. A la tristesa d'haver-se quedat orfe de pare i mare en pocs mesos, s'afegí la de la declaració de guerra a la França revolucionària. Pareixia una ànima en pena; la seua salut es ressentí molt i les cabòries no l'abandonaren en molt de temps. Tan preocupat estava que presencià indiferent com la gentada saquejava la casa pairal i li calava foc després, en una nit fatídica d'inicis de la primavera. L'endemà, apàtic i insensible a causa del dolor experimentat, era tancat a la ciutadella amb els altres francesos domiciliats a València, acte previ a la seua expulsió de terres valencianes. El 6 d'abril, arruïnat i abatut, sortia per la porta dels Serrans cap a l'exili castellà.

Passaren els anys i la guerra, caigueren repúbliques i dictadors de virtuts terrorífiques, prompte s'abatrien reis i privats d'inconfessables mèrits, però la devoció que Pere professava a les dues terres restaria incòlume.

Així m'ho confessà aquell jorn ja llunyà, a la primavera de 1808, en visitar-me de sobte després del llarg desterrament. Les coses, els negocis, no li havien anat malament. No podia ser d'altra manera a causa de la bonhomia i la intel·ligència que caracteritzaven els seus actes. Estava eufòric, forassenyat de content, i els seus motius havia. Visitava València i ens tornàvem a veure al cap de molts anys, l'amistat entre la monarquia espanyola i l'emperador francès era immillorable, la deessa Fortuna li palesava les seues predileccions... Satisfet i bledà em deixà veure una medalla d'or en forma de creu, bellament gravada, amb l'efígie de les dues persones a qui, segons ell, devia la pau i la tranquil·litat el seu esperit: Napoleó i Carles IV.

Al cap d'un temps, quan començà l'aixecament dels valencians contra els exèrcits de Napoleó, en saber-se clarament que les seues intencions eren ocupar militarment la península, tornaria a veure'l per darrera vegada, en condicions força diferents. Les autoritats i la Junta de València consideraren prudent tancar dins la ciutadella els súbdits francesos, per tal d'evitar incidents i garantir-ne la seguretat. Pere, malgrat les seues protestes de neutralitat, també va ésser conduït al baluard proper a la plaça de Sant Domènec. Tothom es felicitava per tan assenyada mesura, fins i tot els mateixos francesos, ja que les persones més clarividents temien la repetició dels avalots de 1801.

Però, per a dissort dels francs i vergonya dels valencians, no faltà algun dement que gosà atiar l'encenall de l'odi antifrancès acumulat en la ment del poble. Un canonge castellà, dit Calvo, començà a avalotar la xusma la nit del 5 de juny. Per tot València tornaren a escoltar-se veus primitives, salvatges, cridant «muira!» contra els francesos. El marejol popular anava creixent, onades de gent forassenyada s'aplegaven a la plaça de Sant Domènec enarborant torxes, pals, ganivets, corbells... Coneixedor del tarannà dels meus compatriotes, vaig témer les més ferotges monstruositats. Sabia que la lluentor de l'alba reflectint-se en sang vessada era l'únic sedant per a la follia col·lectiva. Jo també m'atansí cap a les portes de la inviolada, encara, ciutadella. La casualitat volgué que la meua arribada coincidís amb la d'una colla de frares dominicans que anaven a confessar els francesos. Sense pensar-m'ho dues vegades em vaig oferir a un frare per portar-li la pesada creu que obria el seguici, alliberant-lo del pes de l'argentat metall. Els pocs guardians que custodiaven la porta ens franquejaren el pas sense cap entrebanc i així fou com vaig poder contemplar un dels espectacles més repugnants i dantescos de la meua existència.

Espaordits, amuntegats en una miserable estança mal il·luminada per la tremolosa llum d'una torxa, jeien centenars de francesos –dones, vells, vailets– gemegant en veu baixa. De fora, a través dels grossos murs, s'escolta-

ven crits feréstecs, bramuls infrahumans, un batec esfe-
reïdor que només es feia intel·ligible quan unànimement
cridava: «Mort a tots!».

En la penombra vaig cercar el meu amic quasi a pal-
pes i sense abandonar la creu dels frares, salconduit –ara
n'estava ben segur– per a la meua salvació terrenal, si
més no. Quan el vaig trobar res no quedava de l'estrenu
jovencell d'altre temps. Ullerós, amb l'esguard esmorteït
i indiferent, ni tan sols parpellejà en veure'm. El dolor i
la por l'havien trastocat i l'havien tornat insensible. Em
vaig adonar que entre els dits de la seua mà erta estrenyia
un objecte que amb penes aconseguí arrabassar-li. Era
el seu joiell, ara tacat per la sang de la mà esgarrapada i
la brutícia del lloc on érem.

D'allò que va passar a continuació no sabia donar
raó. La porta de l'immens calabós s'obrí de sobte de bat
a bat i deixà pas franc a una riuada de gent que entrà a
mata-degolla. La cridadissa que s'alçà encara em retrona
en el cervell, barrejada amb exclamacions angunioses,
udolaments de moribunds i ploralles d'infants, mentre
la meua gola salmodiava automàticament: «Pas al sagristà
dels frares, pas al sagristà dels frares...!».

En rompre el dia 6 d'aquell execrable mes de juny em
vaig retrobar deambulant pels carrers de València, sense
nord, amb les vestimentes esquinçades i brutes, amb
crostes d'immundícia i esquitxos de sang. Des d'aquell
moment només una idea alena la meua vida i em dóna

forces per a no anihilar-me: m'agradaria veure l'acabament del món, el jorn que l'home i tot el que ell ha creat desaparega de la terra cuit pel foc de l'avern. Aqueix jorn seré immensament feliç.

Edicions Bromera

LECTURA INCONCLUSA

Havent arribat a aquesta ciutat, de la de Montpeller de França, Josep Ivars, que morí el darrer 21 de setembre, s'han trobat entre els seus llibres algunes obres incompletes, segons consta en les llistes aparegudes en la cartera del dit finat. Cosa que es fa saber perquè la persona que haja algun llibre o altre efecte de l'esmentat difunt ho manifeste en casa del batlle Almela, carrer de la Mola, o en la tercera habitació de la casa número 20 del carrer de Badriola.

(*Diari de València*, 19 d'octubre de 1804)

Des del traspàs del seu marit, Amàlia havia eixit al carrer molt poques vegades, només amb l'objecte de fer alguna compra necessària o per a regularitzar legalment i jurídicament el seu nou estat civil de vídua. Les visites dels familiars íntims i del reduït cercle d'amistats que ella i el seu marit freqüentaven en vida d'aquest últim feia uns quants dies que havien deixat de produir-se, després d'haver-se mostrat força amables i manifestar-li un condol sincer i respectuós. Aïllada de la resta del món per voluntat pròpia, Amàlia passava les hores del dia llegint a l'atzar els llibres que ocupaven tota l'estança llogada al carrer de Badriola. No ho feia per oblidar el dolor, les penes d'una separació que ara, després d'uns mesos de no veure el marit viu, semblaven haver-se instal·lat definitivament en el seu viure quotidià. Actuava així per costum, perquè d'aquesta manera va conformar la seua vida des que va conèixer Josep Ivars, el company perdut. Llegir, empassar-se llibres acuradament seleccionats i dipositats després a les ben abastides prestatgeries, havia estat el quefer dels més delitosos moments de la seua existència. Tant si ell era a casa com si marxava en algun dels freqüents viatges que mamprenia, la lectura era sedant i excitant alhora, amiga entranyable i conjur fiat contra la soledat.

Aquell diumenge plujós d'octubre, més que mai abans, Amàlia se sentia sola i trista. La grisor del jorn, el silenci dels carrers i els primers freds de l'hivern pròxim no ajudaven a endolcir la tristesa de les seues reflexions, prenyades de malenconia i enyor. No esperava res ni ningú, feia dies que no esperava res ni ningú. Per això, quan l'ama li va anunciar la visita d'un cavaller, Amàlia relacionà immediatament el nouvingut amb l'anunci que havia publicat al diari. Poques novetats, per no dir cap, haurien empès Amàlia a trencar la closca dels seus pensaments, el refugi agredolç de la incomunicació, de la meditació closa i estimada. Aquesta notícia n'era una. No per cap motiu confortador; al capdavant, ja tant se valia aleshores. El seu deler, la sola idea que li bullia dins el cervell i li donava cor era aconseguir els darrers llibres que tocaren les mans del seu marit, acaronar-los, percebre el perfum del paper i de la tinta entre el qual potser hauria quedat impregnada l'essència del seu cos malaguanyat, un suau, lleu, inconfusible bàlsam.

L'home, d'edat indeterminada i aspecte sinistre, semblava una d'aqueixes persones insignificants, innòcues, que mai no fan tro i poden passar perfectament desapercebudes en qualsevol indret o tràngol. Les seues robes, antiquades i ja fora d'ús, coadjuvaven a donar-li una aparença anacrònica, un xic inquietant. Amàlia decidí que fos ell mateix, millor que el seu aspecte, qui li esclarís la seua identitat i els motius de la visita.

–Seieu, per favor, i digueu-me en què puc servir-vos, cavaller.

–Senyora, permeteu-me primerament que us expresse el meu condol per la defunció del vostre marit, a qui no vaig tenir el gust de conèixer en vida.

–Gràcies, però quin és el vostre nom? Veniu potser per l’anunci del diari?

–No exactament. Jo us explicaré. Sóc qualificador del Sant Ofici, i la raó de la meua vinguda és comunicar-vos que ahir foren rebuts a la seu del nostre tribunal uns quants llibres que pertanyien al vostre marit i que venien amb ell des de Montpeller. Els duaners de la frontera de França, gràcies al zel d’un familiar gironí del nostre tribunal que denuncià alguns exemplars com a prohibits, aturaren un calaix de llibres fins que foren ben examinats.

–Inquisició? –repetí inconscientment Amàlia, una mica esglaiada per l’imprevisible caire dels esdeveniments–. Us confesse que esteu començant a preocupar-me. Tant el meu marit com jo sempre hem estat molt respectuosos en matèries de fe i bons costums. Sempre hem estat bons catòlics, i...

–Potser no tant com penseu –interrompé grollerament el qualificador–. Mentre parlava, sense fixar-me massa, he mirat per damunt aquesta esplèndida biblioteca que posseïu i he vist alguns llibres condemnats pel sant tribunal...

–Per favor, no continueu –al·legà Amàlia cada colp més astorada–, jo sols sóc una pobra dona que no sé res d’aqueixos afers. El meu marit, que en glòria estiga, era qui comprava els llibres durant els seus viatges i els portava a casa.

–Ho crec, ho crec, senyora. De qualsevol manera, aquesta vegada duia una remesa força comprometedora. Ací porte la relació dels llibres que li enxampàrem a la ratlla de França –digué el qualificador alhora que treia un paper de la butxaca de la casaca i el llegia–. Entre ells hi ha *Pygmalion*, de l’heretge Rousseau, vedat l’any 1793 a causa d’una denúncia del tribunal de València, que vetlla incansablement per mantenir els bons costums i allunyar el beneït poble pla de lectures extravagants i pertorbadores.

–Us puc dir, pel que fa al cas, que els llibres només els llegíem el meu marit i jo en privat, i no hem deixat mai ni hem donat publicitat a cap exemplar, menys encara si albiràvem un contingut escabros.

–Això que acabeu de dir de lectures a soles, una mica indecoroses, m’aclareix un punt que sospitava des d’un principi. Alguns llibres de la col·lecció del vostre marit presentaven un fons... com en diríem?... llicencios, molt contrari a la doctrina de la nostra santa mare, l’església catòlica. L’esperit galant, lasciu, diríem amb més propietat, que amara la França actual i la fa tan reprobable als ulls de Déu també hi era present entre els llibres

confiscats. Les *Mémoires d'un homme de qualité*, amb el nefast episodi de la *Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut*, doblement condemnat pel nostre sant tribunal, *Les liaisons dangereuses*, de qui el censor, assenyadíssima persona que el va examinar, escriví, us ho llegesc literalment: «Fan de principals personatges d'aquesta escena una dona jove i vídua, la major puta que es troba a les històries, i que es titula marquesa de Merteuil, i un fadrí apel·lat comte de Valmont, la felicitat del qual, i la seua major glòria, consisteix a excedir tot el jovent de París, pel que fa a vida dissoluta». *Le paysan perversi*, *Justine ou les malheurs de la vertu*, aquest darrer del diabòlic marquès de Sade, també hi són... en fi, en voleu més? Només us parlaré d'un altre volum, les pàgines del qual destil·len un verí que la gent poc avisada pren sense adonar-se'n, *Atala*, de Chateaubriand, que jo mateix vaig denunciar fa poc pel desordenat amor, per la relació viciosa que mantenen els salvatges protagonistes. Si, com obertament heu confessat, us agradava llegir aqueixes pàgines o d'altres semblants, permeteu-me que us ho diga sense embuts, tem que el vostre comportament conjugal, relaxat per lectures tan depravades, s'ajustàs poc o gens a les normes de l'església catòlica en allò que ha de ser una dona exemplar.

Amàlia, que havia escoltat esverada i immòbil la relació de l'inquisidor, en arribar a aquest punt es revoltà indignada: «Però, amb quin dret parreu de la meua vida

privada amb una llengua tan solta? Amb qui penseu que esteu parlant, amb una de les bagasses que segons vós apareixen en aqueixos llibres que tan lleugerament qualifiqueu de dolents, i que tan bé coneixeu?».

—Qui pareix no saber amb qui parla, senyora, és vostè. Per molt que protesteu innocència, les lectures que heu fet, amb tota seguretat, us hauran tornat una gran pecadriu, això si no ho éreu ja abans. I compte! En les meues mans està denunciar-vos al tribunal, obtenir la confiscació dels vostres béns i deixar-vos en la ruïna total, o d'altra banda —deia mentre la seua mà s'atansava a l'entrecreix de la dona— oblidar-ho tot i deixar-ho córrer.